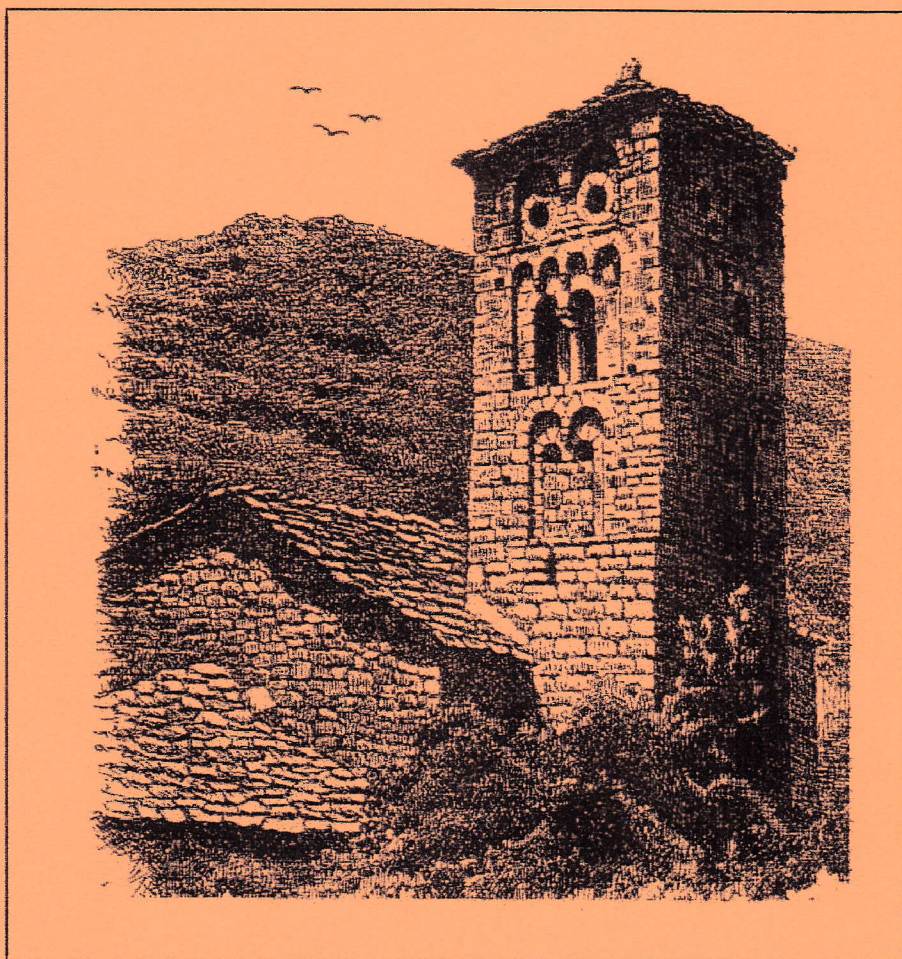

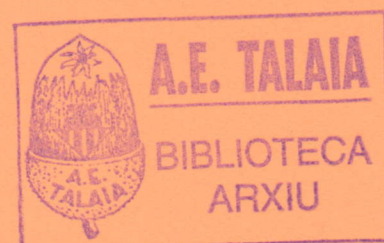

XXXVI SORTIDA DEL CICLE "CONEGUEM CATALUNYA"

VALLDARQUES (ALT URGELL)

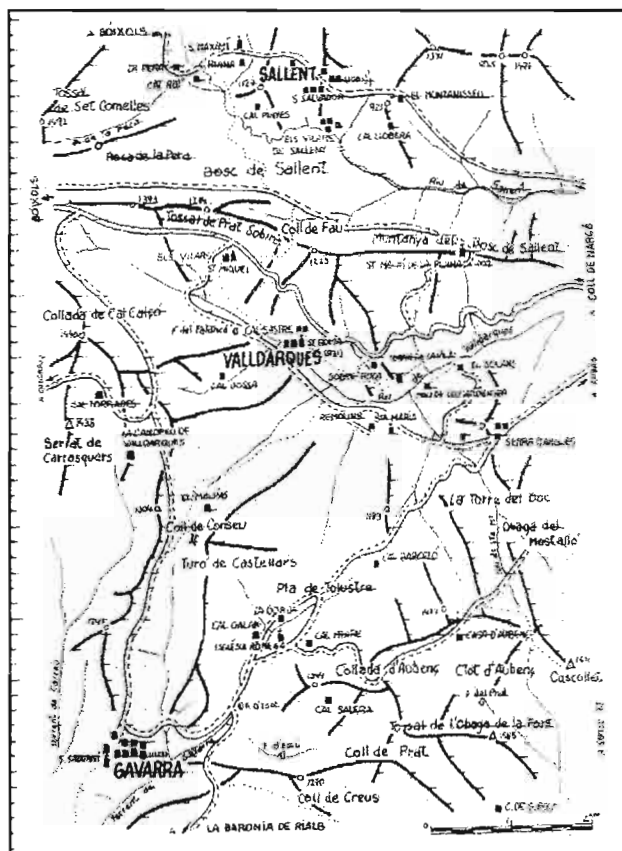
7 DE NOVEMBRE DE 1999
SECCIÓ DE CULTURA

MARC GEOGRÀFIC

La zona que avui visitem està compresa dintre la comarca de l'Alt Urgell en el sector que Joan Tort (1984) anomena Valldarques-Sallent. Dins d'aquest sector s'inclou les conques de les dues valls que encara que paisatgísticament guarden una certa similitud, cal considerar que pertanyen a dos sistemes estructurals oposats. Per una banda, la **vall de Valldarques**, indissociable de la serra d'Aubenc, amb la qual forma una unitat morfològica i fisiogràfica. Per una altra banda, la **vall de Sallent** s'inseriu de ple en el conjunt de serres i valls que constitueixen el massís del Boumort. Així doncs el colpeix Valldarques-Sallent ve a significar des del punt de vista geològic l'articulació o nexa d'unió entre les serres exteriors i interiors pre-pirinenques.

Vista des de dalt la carena de la serra d'Aubenc, la vall de Valldarques es configura com una conca allargassada de W a E, i amb tendència a formar, cap a llevant, una doble cinglera enfrontada a banda i banda del riu. En realitat, la vall és ben delimitada: al N, per la carena, gairebé uniforme, del **tossal de Prat Sobirà** i de la **mntanya del bosc de Sallent**; a l'W, per un seguit de carenes, difícilment destriables, que formen la divisòria amb la **vall de Rialb**; al S i a l'E, finalment pels contraforts de la serra d'Aubenc, estesos des del **pla de Tolustre** fins a la carena que fa partió d'aigües amb el **barranc de les Masies**. La vall, paradoxalment es mostra

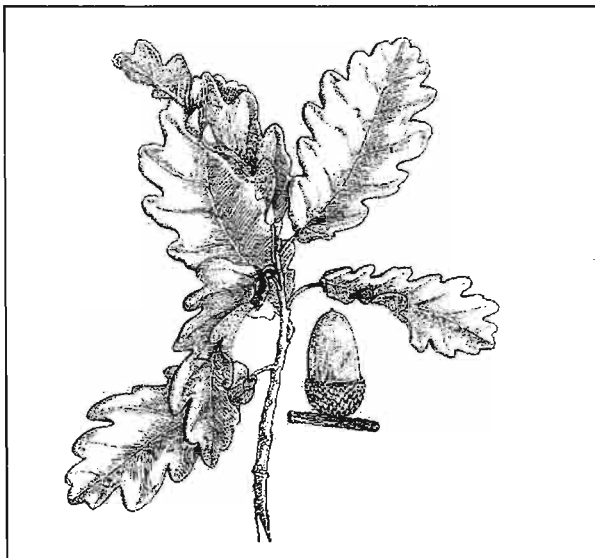
el màxim de tancada cap a la seva sortida, a l'indret de l'estret del Codó poc després del qual el **riu Valldarques** – l'eix fluvial que dona unitat a la fondalada – desguassa al **riu Sallent**. L'estructura de la clotada i a seva orientació han afavorit la implantació d'uns dens mantell vegetal que, en general, cobreix tot el vessant obac de la serra d'Aubenc, des de la carena arran de riu, només interromput per les cingleres verticals-

nues de vegetació- que apareixen a la part baixa. És, també, molt remarcable la roureda que entapissa un sector de la fondalada, als voltants de l'anomenada **Torre de la Vila**.

Les peculiars característiques, doncs, que reuneix la VALL DE VALLDARQUES, fan d'aquesta contrada un centre d'excursions d'un atractiu gairebé privilegiat.

VEGETACIÓ

A Valldarques veiem una vegetació fortament influïda per l'home (conreus, marges, prts secs...) i entremig observem una roureda , en alguns indrets ben conservada.

Roure martinenc (dibuix E. Sierra)

Marxívol (dibuix: E. Sierra)

La roureda és un bosc caducifoli submediterrani dominada en aquest cas concret pel roure martinenc (*Quercus pubescens*). Es presenta sota diverses formes i enriquida a vegades amb altres roures. El seu domini climàtic s'estén per la muntanya mitjana de la Ribagorça, del Pallars, de l'Alt Urgell, del Berguedà, del Ripollès i d'Osona, és a dir en zones submediterrànies amb una certa tendència a la continentalitat.

És un bosc alt i dens que duu arbres el roure martinenc, roure cerroide (*Q. Cerrioides*), blada de fulla gran (*Acer opalus*), pi roig (*Pinus sylvestris*), i algunes

vegades carrasca (*Q.rotundifolia*). Com arbusts més destacats hi trobem el boix (*Buxus sempervirens*), corner (*Amelanchier ovalis*), arç blanc (*Crataegus monogyna*), aranyoner (*Prunus spinosa*), etc i com a herbes trobem marxívol (*Helleborus foetidus*), primula vera (*Primula veris*) fetgera (*Anemone hepatica*), etc.

VALLDARQUES

VALLDARQUES PETIT PARADÍS ENSORRAT QUE ENS ACOMPANYA PARAL·LEL A LA CARRETERA DURANT UN BON TROS, PERÒ LA BELLESA DEL QUAL PASSA TOTALMENT DESAPERCEBUDA SINO ENS HI ENDINSEM (Jordi Mir, 1978)

El nom fa referència a unes suposades “arques”, sepulcres primitius, avui de localització incerta. Pertany al municipi de Montanissell-agregat des de 1969, al de Coll de Nargó. Es troba format per un ampli conjunt de cases disperses (a primers de segle se’n comptaven més de 50), esteses al i a l’ample de la

Vista del conjunt de Sant Roma i la rectoria, (foto: Salvador Butí, 1999)

curiosa fondalada enclavada en ell vessant N de la serra d’Aubenç, drenada per l’anomenat riu de Valldarques. El nucli principal –església parroquial, rectoria, escola i ajuntament– és situat al centre geogràfic de la vall, en la qual tan sols resten, avui, quatre cases, habitades de forma permanent.

Per les seves característiques, Valldarques constitueix un lloc únic dins el Pirineus, i mereix, en conjunt, un millor coneixement.

La riquesa arquitectònica de l’indret, d’altra banda, té diverses manifestacions. En són exemple les cases del nucli principal, entre les quals destaca la rectoria, bastida

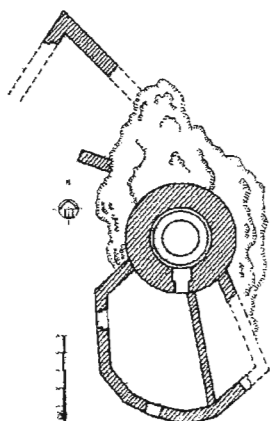
en un relleu de cingle sobre el riu; el castell, anomenat **Torre de la Vila**; l'església de **Santa Maria de Remolins** (a l'altra banda de la vall) i com a peça culminant l'església parroquial de **Sant Romà**.

TORRRE DE LA VILA (O CASTELL DE VALLDARQUES)

És una torre de planta circular que constava de tres nivells. Aquesta construcció, assentada damunt una roca d'uns 11 m d'alçada, fou bastida amb carreus regulars i ben escairats.. La porta era situada a la part de migdia, acabada amb arc de mig punt. A ponent i a migdia d'aquesta torre, aprofitant la inclinació de l'elevació que hi ha sobre el riu Valldarques, es troben les restes de nombrosos habitatges que hi havia a l'indret

La Torre de la Vila.(foto: Salvador Buti 1999)

Planta del Castell (Catalunya
Romànica, vol VI)

SANTA MARIA DE REMOLINS

Antiga parròquia integrada al terme de Valldarques, avui abocada a un lamentable estat de ruïna. D'una nau, té la volta esfondrada, així com el mur i l'absidiola S; malgrat tot, el conjunt que resta, en especial el campanar de planta quadrada i un pis amb finestres geminades, és una mostra senzilla però expressiva, del romànic fet a la mesura de l'entorn.

Campanar de Santa Maria de Remolins. (foto: Salvador Butf 1999)

SANT ROMÀ DE VALLDARQUES

Consta d'una nau a la que s'uneix un absis semicircular a la façana est. El més destacable és el campanar, veritable fita del romànic pirinenc. És una torre de planta quadrada amb tres pisos i finestres a les quatre cares. En el primer pis hi ha dues petites obertures; en el segon finestres geminades i en el tercer dos ulls de bou. La teulada del campanar té forma piramidal i és coberta per lloses de licorera. Un fragment de decoració pictòrica exterior (a les façanes N i E del campanar), de motius geomètrics dibuixats a sobre un fons blanquinós, acaba de completar l'interès de l'edifici.

Sant Romà de Valldarques. (Catalunya Romànica, volum VI)

COLL DE NARGÓ

L'antiga església parroquial de Sant Climent de Coll de Nargó –mencionada l'any 839 coma pertanyent a la diòcesi urgellesa–, romànica, és situada al començament de la carretera d'Isona, ja gairebé abastada per les noves cases de la població, envoltada pel clos del cementiri.

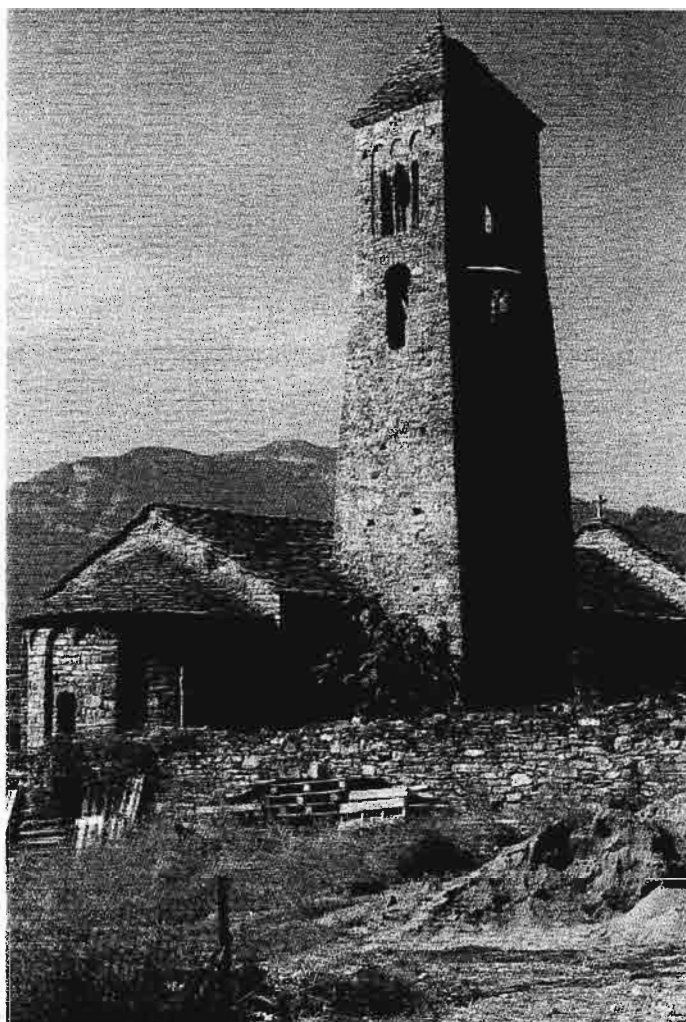
L'església té una estructura simple, però l'encertada proporció entre els seus volums causa un gran impacte plàstic. La decoració dels murs exteriors, ponderada i escaient, també augmenta el valor estètic d'aquesta construcció.

L'única nau de l'església acaba a l'est en un absis semicircular. A l'absis s'obren tres finestres de doble esqueixada, coronades per arcs de mig punt fets amb dovelles de pedra tosea.

El temple té dues portes, una al mur oest i una altra al mur sud que actualment no s'utilitza. Els murs de l'església, a excepció de la façana sud, presenten una austera decoració llombarda.

El campanar es troba al costat nord, inserir lleugerament dins el cos de la nau, amb la qual comunica mitjançant una obertura coronada per un arc fet amb dovelles.

És un campanar de torre amb dues parts ben diferenciades. A la primera, hi trobem una socolada alta, de planta rectangular i forma atalussada, sobre la qual es va aixecar un pis, cobert amb una teulada piramidal coberta amb lloses de licorera. A la segona part, i en el darrer tram de la torre, trobem un pis ben diferenciat. A cada cara s'obren finestres triforades, amb columnes coronades per capitells en forma de mènsules, que acaben en arcs de mig punt monolítics, emmarcats per un fris de tres arcuacions cegues.

Sant Climent de Nargó. (Catalunya Romànica vol VI)

LA SEU D'URGELL

Va néixer d'un vicus o raval creat als peus de l'antiga "ciutat d'Orgia" o Castellciutat. Sembla que existia en època romana, i s'hi crearia la primera catedral, al pas del s. IV al s. V, quan el país es cristianitzà totalment

L'edifici més notable i monumental del nucli antic de la Seu, entorn del qual s'ordena aquesta part de la ciutat, és la catedral d'Urgell dedicada a Santa Maria. Bastida al mateix lloc que les dues anteriors que són documentades, la catedral és una fortalesa imponent, que moltes vegades ha estat el darrer lloc de resistència.

La Seo d'Urgell, porta de la catedral.: (Catalunya Romànica, vol VI)

De la primera catedral, la qual fou consagrada pel bisbe Sisebut d'Urgell el 819, encara que no es pot assegurar, perquè el pergamí que es conserva no és, segons sembla l'original. Aquest document especifica que l'església antiga, destruïda pels pagans, fou reconstruïda per Carlemany. De la segona, la que fou edificada pel bisbe Ermengol (1010-35) i consagrada pel seu successor Eriball, al cap de cinc anys de la mort d'aquell, se'n desconeix l'estructura i només se'n conserva l'ara de marbre blanc de l'altar, devia ser semblant a les esglésies contemporànies de Ripoll o de Cardona.

La **catedral actual** fou iniciada pel bisbe Ot (1116-22) i rebé un impuls decisiu el 1175, encarregar-se de la seva continuació el mestre d'obra Ramon Lambard, que l'acabà uns quants anys més tard.

Els afegits posteriors: l'elevació dels campanars, la capella del Santíssim amb una interessant capella barroca, la sagristia del Vi, desfiguraven l'estructura romànica, com també la nova ornamentació neoclàssica de l'interior amb guix, del segle XVIII, que fou llevada en la restauració. Aquesta fou realitzada en dues etapes; la primera, duta a terme

per l'arquitecte i historiador de l'art Josep Puig i Cadafalch el 1918, retornà l'interior al seu aspecte original, i la segona, realitzada entre el 1955 i el 1974, ha posat al descobert el bell portal septentrional i ha completat la restauració.

És un dels conjunts catedralicis altmedievals més ben conservats de tot el país, constituït per un impressionant edifici de planta basilical.

Des del punt de vista arquitectònic, la catedral representa una fita senyera en l'arquitectura del s. XI, ja que hi trobem sintetitzades solucions espacials pròpies de l'arquitectura del s. XI, amb un nou llenguatge plàstic que prové de les esglésies del nord d'Itàlia.

L'edifici consta de tres naus capçades a l'est per un important creuer, molt més ampli que les naus i que acaben en dues torres inacabades. En el creuer s'obren cinc absis, encara que només el central es projecta l'exterior; els altres quatre resten dins el gruix del mur oriental.

La coberta de la nau central consisteix en una volta canó de perfil semicircular, reforçada per quatre arcs torals. A la intersecció de la nau central amb el creuer trobem una cúpula de base rectangular, amb quatre petxines raconeres i un nervi de creueria de perfil eireular que reforça els quatre sectors esfèrics, que arrenquen d'una imposta similar a la de la volta central.

L'estructura de les naus és formada per pilars de secció cruciforme amb columnetes als angles. Hi ha cinc portes, tres a la façana principal de ponent i els altres a tramuntana i migdia; aquests són els més decorats del s. XIII.

Dues torres, de planta quadrada a la part baixa i octogonal a partir del nivell de les cobertes de les naus laterals, s'alcen als extrems de la façana oest. A les escales que hi ha en el seu interior, s'hi accedeix, respectivament, per la nau lateral nord i per la galeria nord del claustre. Aquestes escales surten a les cobertes i porten a una altra galeria que recorre internament la façana de ponent.

L'ornamentació exterior. L'ornamentació de presenta la part exterior de la catedral és molt rica, però es troba molt concentrada en determinats punts. Els clàssics motius llombards d'arcuacions entre lesenes ornamenten les façanes de la catedral. Les lesenes parteixen d'un sòcol molt alt, i les corona un fris de dents de serra.

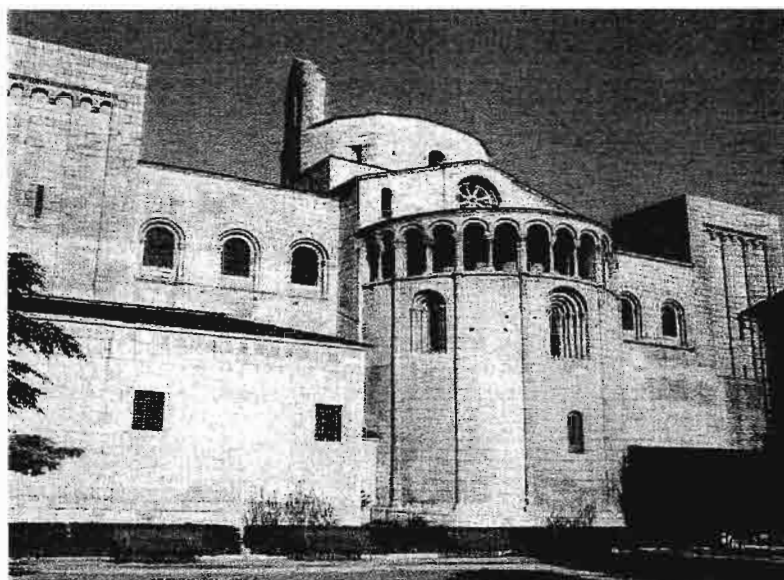
La façana de llevant és una de les més destacades de tota l'arquitectura romànica catalana. Domina el cos cilíndric de l'absis del qual destaca la galeria superior.

A la construcció dels murs es va utilitzar pedra granítica de color gris daurat. A la part baixa de la façana nord, tornem a veiem l'efecte cromàtic assolit per la presència de filades de pedra de gres de color vermellós.

Els elements escultòrics. El més normal en l'arquitectura romànica catalana és que l'escultura es concentri en el portal. En canvi, a la façana principal de la catedral l'escultura es distribueix per tota la seva alçada. Hi destaquen tres parelles de lleons, alguns molt mal mesos. Als capitells hi ha representats fulles vegetals i diverses figures d'animals.

A les cobertes de les naus trobem l'ornamentació en forma de cap de mènsula. Hi ha barbuts, caps de lleó, caps de brau i algun element vegetal. Els capitells que es troben a la capçalera són molt importants quantitativament. N'hi ha cinquanta, la majoria de temàtica vegetal, però també cal destacar els caps angulars amb aparença de cabra que hi ha a la finestra central de l'absis.

Les escultures de l'interior de la catedral tenen menys interès que les del exterior

L'absis de la catedral de la Seo d'Urgell. (Catalunya Romànica, v. VI)

i el claustre. A la galeria del creuer trobem un capitell amb uns simis amb sexe evident que es repeteix al claustre. En aquest mateix sector. Un altre capitell interessant és el que presenta, a cadascuna de les seves cares, un cavall amb el genet.

A la catedral de la Seu d'Urgell es venera una imatge de la Mare de Déu amb el Nen a la falda. Aquesta Verge és coneguda amb el sobrenom de mare de Déu d'Andorra. Segons la llegenda, durant la invasió dels musulmans, la imatge es va portar a Andorra. Temps després, Lluís el Pietós la va retornar a la Seu. Pels seus trets estilístics, cal situar la marededéu de la Seu al principi o a mitjans s. XIII.

El claustre, consta de quatre galeries de quatre metres d'ample, es troba situat al sud de l'església, entre aquesta i l'antiga església de Sant Pere, ara dita de Sant Miquel. Tres de les seves ales conserven la galeria romànica, mentre que la de llevant

fou substituïda el 1603 per uns arcs i pilastres sense decoració. Els capitells del claustre mostren una clara influència rossellonesa. Esculpits en dur granit, ostenten termes ornamentats o figuratius. També envolten el claustre l'església de la Pietat i el Deganat, dues edificacions tardanes on s'ha instal·lat el Museu Diocesà

Al **Museu Diocesà** es conserva una gran quantitat de peces d'un gran valor. Cal destaca el còdex il·lustrat conegut amb el nom de *Beatus* de la Seu d'Urgell, que inclou el Comentari a l'Apocalipsi de Beat de Lièbana, compost per VII+231 folis en pergamí. Per la lletra minúscula visigòtica del s. X en què està escrit, sembla obra de diferents mans. La seva datació oscil·la entre l'any 970 i el començament del s. XI, i és probable que a mitjans s. XII ja és trobés a la Seu.

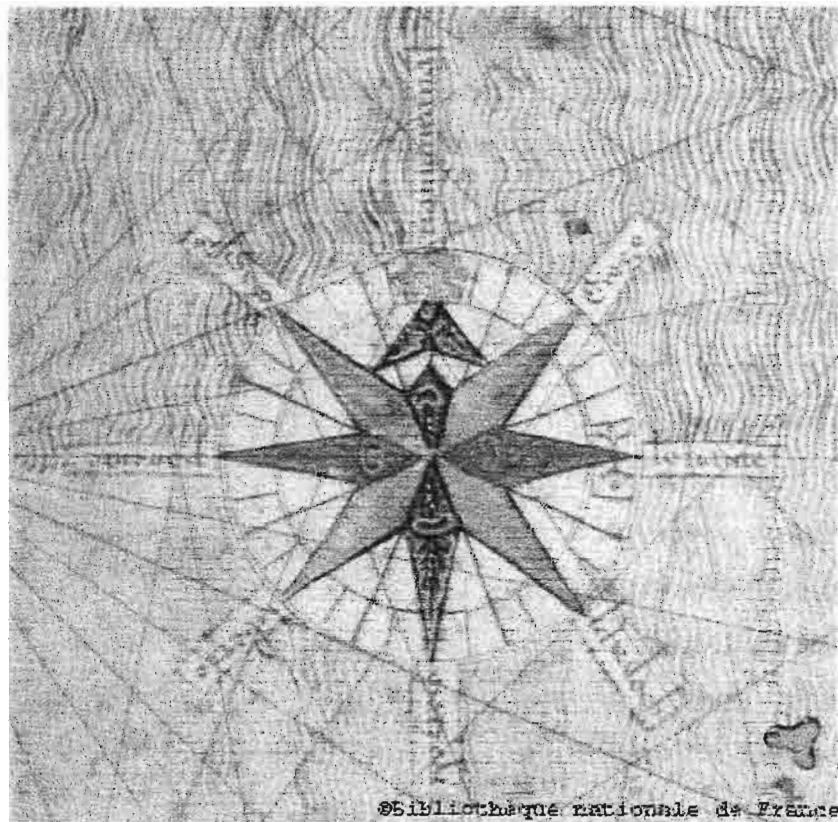
Adossada al claustre de la catedral hi ha l'**església de Sant Miquel**, romànica de la primera meitat del s. XI. Cal examinar amb reserves, a causa de les importants obres de restauració que s'hi van realitzar entre el 1966 i el 1977. La capella que porta al claustre, té planta de creu llatina, d'una nau on s'obren tres absis semicirculars, major el central, ornamentats exteriorment, amb lesenes i arcuacions. Antigament era dedicada a sant Pere, i va rebre la segona advocació, de Sant Miquel, quan la capella d'aquest nom que era situada vora el portal de Cerdanya va ser donada als dominicans. Els dos sants presideixen el retaule gòtic conservat avui al Museu d'Art de Catalunya. També es troba en aquest museu la decoració de l'absis central de l'església. Representa un magnífic pantocràtor envoltat pels símbols dels quatre evangelistes, amb sant Andreu, sant Pere, la mare de Déu, sant Joan, sant Pau i sant Jaume a la part inferior.

Imatge de Santa Maria de la Seo d'Urgell, amb el sobrenom de Mare de Déu d'Andorra. (Catalunya Romànica, vol VI)

L'**arquitectura civil** de la Seu d'Urgell, sense ser tant espectacular com la religiosa, té un notable valor. El nucli més important és a la vila vella, principalment al **carrer dels Canonges** (abans de Santa Maria), que és el més antic, i també el **carrer Major**. El carrer dels canonges és gairebé porticat tot ell en dues bandes. Hi ha arcs de mig punt, però els més característics són els apuntats. El carrer major és potser encara de més valor arquitectònic que el dels Canonges, de regust classicista de gran interès pel moment en què es realitzà, bàsicament al segle XV. Tota la banda de ponent i del nord

és porticada –per això s’ha convertit actualment en el carrer més comercial per excel·lència -. Se’n destaquen diversos edificis: la casa de la Ciutat, emplaçada al portal de Cerdanya, entre les esglésies de Sant Domingo i la catedral. Aquí hi hagué l’església romànica de Santa Eulàlia, de la qual resten vestigis a la part baixa dels murs actuals.

Rosa dels vents. (Atlas Català, segle XIV, Biblioteca Nacional de França)

ITINERARI

temps parcial **temps total**

0 min. 0 h. 0 min.

Sortim del Km 29.5 de la carretera L-511 de Col de Nargó a Isona i Tremp per un camí recentment arreglat i ple de pedretes.

2 min. 0 h. 2 min.

Abans d'arribar a la casa Sobre-roca, en una cademat normalment obert, hem de desviar-nos cap a la dreta i baixar una mica per on es pugui en tendència a anar cap a l'esquerra fins a situar-nos sobre d'una cinglera on trobarem restes d'un camí empedrat i l'inici d'un grau.

3 min. 0 h. 5 min.

En aquest indret podrem contemplar una extraordinària visió de la Vall d'Arques i bona part del recorregut de l'excursió d'avui. Continuem per un camí empedrat i una mica malmès es zig-zag que baixa per cingle. És el pas de Sobre-roca.

8 min. 0 h. 13 min.

Arribem a una cruïlla de camins, hem d'agafar el de l'esquerra que planeja per una roureda.

5 min. 0 h. 18 min.

Torre de la Vila, on farem la primera parada del dia per poder contemplar

La vall de Valldarques

aquesta interessant torre , testimoni de la vida de la vall en altres èpoques. Farem una parada de 5 minuts,

5 min.

0 h. 23 min.

Tornem al camí i continuem en la mateixa direcció que portàvem. El camí primer planeja per la roureda, però no tarda a en baixar i fer algunes zig-zags fins que sembla perdre's. En aquest lloc cal anar baixant amb molta atenció, ja que el pendent es fort, una mica cap a la dreta fins a trobar les restes d'un baixador amb alguna fita que ens portarà fins al llit del riu de Valldarques. Cal vigilar ja que l'accés al riu només es pot fer per aquest indret , a partir d'aquí el pendent queda penjat a una 10 metres sobre el riu.

El millor que podeu fer és seguir als organitzadors que se suposa que coneixen el camí.

El boter de Santa Maria.

15 min.

0 h. 38 min.

Arribem al riu que cal travessar, operació mes o menys complicada segons la quantitat d'aigua que porti, comte amb les relliscades. El millor camí és continuar uns 20 o 30 metres pel curs del riu fins que veiem que a l'altre costat hi ha un lloc per posar-hi el peus i procurant no mullar-se massa passar. (Si passeu de puntetes les possibilitats de que entri aigua a la bota son lleugerament més petites que si passeu de taló, no obstant una tovallola a la motxilla no fa mai nosa).

2 min.

0 h. 40 min.

Arribem a les restes del molí de l'Espardanyer on iniciarem un camí d'anada i tornada fins al Boter de Santa Maria. Cal agafar un camí que surt del darrera de l'edifici i que va seguint el curs de l'aigua a una certa alçada. En alguns trams el camí esta molt arriat i cal anar amb precaució. Superats aquests passos el camí s'endinsa en un bosc frondós

fins arribar al salt d'aigua, molt interessant si ha plogut. Cal tornar al molí pel mateix camí.

40 min. 1 h. 20 min.

Retornats al molí passem a gual el torrent de Santa Maria i una mica entre camps erms i restes de camí amb esbarzer arribem als camps conreats de la casa dels Solans i al conjunt d'edificacions.

3 min. 1 h. 23 min.

Una vegada a les cases, continuarem el camí per una pista amb lleugera pujada al costat d'un lloc on baixa aigua. A l'esquerra ens queda un torrent.

2 min. 1 h. 25 min.

Molt aviat s'arriba a una altra pista que seguirem a la dreta amb lleugera pujada i que va en sentit contrari al que portàvem.

4 min, 1 h. 29 min.

En un revolt trobem un font, amb un tub de plàstic negre. Qui escriu aquest itinerari en contra de les seves pròpies normes va veure aigua del tub i no li va passar res, no obstant això no es pot garantir la potabilitat de l'aigua.

6 min. 1 h. 35 min.

Camí del Boter se Santa Maria, si el seguim podrem contemplar des de dalt el salt d'aigua que ja hem vist abans. Farem una parada de 5 minuts.

5 min. 1 h. 40 min.

Reanudem el camí per la pista.

3 min. 1 h. 43 min.

Deixem dos camins a l'esquerra, hem de seguir en direcció a Remolins.

3 min. 1 h. 46 min.

Passem pel costat d'una borda molt ben arreglada, poc després es passa pel costat d'un notable exemplar de roure, a partir d'ara en veurem alguns de força grans.

7 min.

1 h. 53 min.

Agafem un camí a l'esquerra. Després de saltar una tanca amb una filferrada pel bestiar, s'arriba a una zona poc poblada d'arbres on s'ha de girar a l'esquerra i pujar una mica per on es pugui en direcció a un campanar que veiem proper.

5 min.

1 h. 58 min.

Arribem a les restes de la capella de Santa Maria de Remolins on farem una parada per admirar-la juntament amb el paisatge.

Església de Santa Maria de Remolins vista des de l'absís.
(foto: Salvador Butí, 1999)

5 min.

2 h. 3 min.

Continuem la caminada en direcció a les cases de Remolins que veiem sobre nostre.

3 min.

2 h. 6 min.

Arribem a les cases on agafem un camí a l'esquerra.

5 min.

2 h. 11 min.

Deixem un camí a la dreta, continuem per la pista des d'on tenim boniques vistes sobre la Torre de la Vila que fa poca estona hem visitat i de les cingleres de l'altre costat.

10 min.

2 h. 21 min.

Passem el torren de Cal Corredor i immediatament trobem una granja, poc després deixem un camí a l'esquerra.

12 min.

2 h. 33 min.

A la dreta, per sota nostre i al fons de la vall, veiem el conjunt de Valldarques. Continuem per la pista.

7 min.

2 h. 40 min.

Agafem un trencall a la dreta que ens porta a una pista que veiem sota nostre i que agafarem en sentit contrari al que al que veníem, passem el riu per un pont que no veiem i remuntem cap a l'altre costat.

5 min.

2 h. 45 min.

Cal Sastre, el camí passa a prop de les edificacions, continuem per la pista, tornem a veure Valldarques.

5 min.

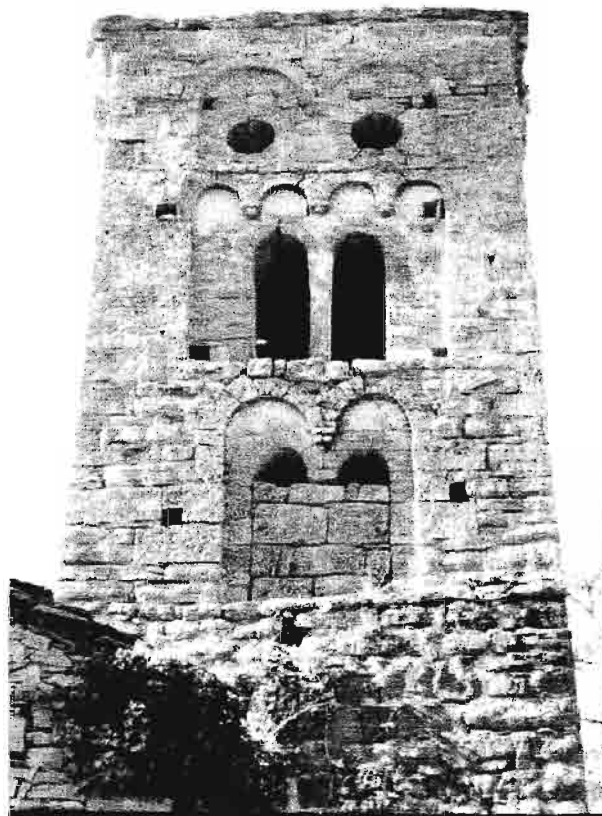
2 h. 50 min.

Sant Romà de Valldarques on farem una parada de 10 minuts, per contemplar aquesta meravella de l'art romànic i les edificacions de la propera rectoria estratègicament situada dalt d'una roca encinglerada per tots costats.

10 min.

3 h.

Reprenem el camí una mica amb la boca badada, fenomen que ens pot provocar l'admiració del campanar de Sant Romà. Continuem per la pista amb lleugera baixada.

Campanar de Sant Romà de Valldarques. (foto: Salvador Butí, 1999)

1 min.

3 h. 1 min.

Molt aviat, en un revolt que baixa cap a les cases, agafarem un corriol a l'esquerra que ens apropa a la cinglera, passa per sobre d'uns pendents de terra grisa i ens permet, tot girant la vista enrera, contemplar una altre vegada el conjunt de Valldarques. "l'lastima de la caravana".

10 min.

3 h. 11 min.

Passem pel costat de la cinglera amb unes parets ocre.

4 min.

3 h. 15 min.

Retornem a la cruïlla per on havíem passat aquest matí després de baixar el grau que ara haurem de pujar. Anirem cap a l'esquerra per iniciar la pujada. Remuntem el grau de Sobre-roca.

9 min.

3 h. 24 min.

Arribem a dalt del cingle, ara resseguiem el caire del mateix en la mateixa direcció amb la que arribem a dalt.

3 min.

3 h. 27 min.

Arribem a un lloc on podrem veure bona part de l'excursió d'avui amb el Boter de Santa Maria davant nostre i la Torre de la Vila als nostres peus i Santa Maria de Remolins a l'altre costat dalt de la Cinglera. Farem tres minuts de parada.

3 min.

3 h. 30 min.

Girem 180° i pugem entre alzines una mica per on es pugui fins arribar a la masia de Sobre-roca, que deixarem a l'esquerra.

4 min.

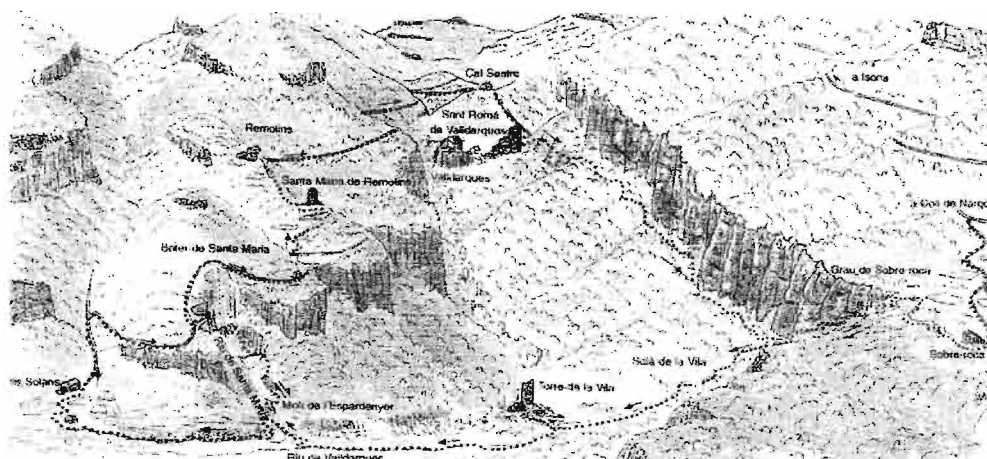
3 h. 34 min.

Casa de Sobre-roca, sortim per la pista que porta a la carretera.

3 min.

3 h. 37 min.

Carretera on retrobarem l'autocar.

Esquema de l'excursió extret del llibre "Caminat per Catalunya 4"

BIBLIOGRAFIA

ARAGON, A., J. LALUEZA i J. PORTELL. 1996. Caminant per Catalunya 4. El Montsec, la serra d'Aubenç i serres properes. Edicions Proa. Barcelona.

BURON, V. 1981. Esglésies Romàniques Catalanes. Guia. Artestudi Edicions.

FOLCH, G. 1981. La Vegetació dels Països Catalans. Ketres editora. Barcelona

MOLERO, J i J. VIGO. 1981. Aportació al coneixement florístic i geobotànic de la serra d'Aubenç. Treballs de l'Institut Botànic de Barcelona vol. VI. Barcelona.

MIR, J. 1978. Indrets de Catalunya. I. Llibre de motxilla 5. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

TORT I DONADA, J. 1984. Per la vall del Segre. Llibre de motxilla 23. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

VIDAL-VILASECA. 1977. El romànic de l'Alt Urgell.

CATALUNYA ROMÀNICA. 1999. Alt Urgell i Andorra. Guia 4. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA. 1984. L'Alt Urgell, Vall d'Aran, Andorra. Vol, 16. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

Dibuix de la portada: Sant Romà de Valldarques, d'Artur Sansó i Ramon, extret del llibre de motxilla 23, publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Guillemus Gradinar Gellensis EPf: 0

Signatura del bisbe d'Urgell Guillem Guifré, any 1052

